

ISKOPAVANJE PRAISTORIJSKIH HUMKI U PADJINAMA I ROČEVIĆU

Praistorijske nekropole sa humkama u selu Pađini i Ročeviću otkrivene su 1963. god. kada je izvršeno rekognosciranje jednog dela teritorije OS Zvornika i Bratunca¹).

Nekropole su smeštene na tri lokaliteta koji se nalaze na blagoj padini, koja je udaljena 0,50 do 0,60 m levo od puta Zvornik — Bijeljina. Lokaliteti su blizu jedan drugog a i sama sela su međusobno povezana. U ataru sela Pađine nalazi se lokalitet Šundinovača i lok. Karavlaške kuće, a u ataru sela Ročevića lok. Jezero.

Lokalitet Šundinovača prostire su pored kuće Tadića Tadije (Pl. I). Na ovoj nekropoli nalaze se 6 humki. Severoistočno od njih, na udaljenosti od oko 200 m, iza kuće Koste Miloševića, nastaje lok. Karavlaške kuće (Pl. II). Ovde je ustanovljeno oko 26 humki koje se protežu u pravcu zapada i severoistoka. Desno od seoskog puta, koji čini granicu ova dva sela, na nešto višem platou, nalazi se lok. Jezero (Pl. III). Na ovome lokalitetu nekropola se prostire u dužini od oko 1 km i na njoj se nalazi oko 35 humki. Od lok. Karavlaške kuće udaljena je oko 300 m.

Humke na svima nekropolama su različitih dimenzija. Prečnika su između 10 i 90 m a visine su od 0,50 m do 4 m.

Veliki broj humki je razvučen pa se ne može ustanoviti njihova tačna dimenzija. S obzirom na izgled zatalasane površine terena može se pretpostaviti da je bilo i više humki ali su neke vremenom uništene. Centar nekoliko i sada dominantnih humki uništen je usled raznih ukopavanja koja su izvršena u toku rata. Do uništenja humki dolazi i danas radovima na obradi zemlje.

Prvi radovi na arheološkom iskopavanju humki otpočeli su u toku 1968. god.²). Tom prilikom istražene su tri humke, i to: humka I na lok. Karavlaške kuće i humke II i III na lok. Šundinovača. Dalji sistematski radovi na istraživanjima nastavljani su u 1969. god.³). U ovoj godini istražena je humka IV na lok. Karavlaške kuće i humka I i II na lok. Jezero. Konstrukcija humki izgrađena je isključivo od nasipa zemlje. Prilikom istraživanja metod rada na svima humkama bio je istovetan. Humke su podeljene koordinatnim sistemom na četiri kvadrata i time je dobijen krstasti kontrolni profil. Segmenti u pojedinim kvadratima, obeleženi od I do IV, rađeni su ravnomernim skidanjem slojeva i ostavljanjem pojedinih nalaza. Po završenim radovima na segmentima, po istom sistemu skidani su i profili a potom centar humki. Stratigrafski podaci na

humkama uglavnom su istovetni. Prvi sloj, humusni, je rastresita zemlja tamnomrke boje sa tragovima ugljenisanih ostataka vegetacije. Ispod ovoga sloja sledi sloj nasipa koji se sastoji od mrke zemlje sa crvenkastim i žućkastim nijansama. Ovaj sloj naleže na tvrdu svetlomušku zemlju koja postepeno prelazi u zdravicu beličaste boje.

Nekropola Karavlaške kuće

Humka I

Humka I nalazi se na imanju Miloša Jeftića. Njene dimenzije bile su 16×14 m, visina 1,60 m. Površina je oštećena agrikulturnim radovima. Nasip humke ne pokazuje posebne specifičnosti. Sastoji se od humusne tamnomrke zemlje, mestmično prošarane žućkastomrkom i crvenkastom zemljom. U donjem delu humke, ispod nasipa, zemlja je svetlomuška i tvrda. Verovatno predstavlja prvobitni nivo zemljišta, koji zatim prelazi u zdravicu beličaste boje (Pl. IV). U humci su otkrivena dva groba. Pored grobova nađena je, kao usamljeni nalaz, jedna bronzana igla.

Grob 1 nalazio se u severozapadnom delu humke, bliže centru, na dubini od 0,90 m. Loše očuvan kostur pokojnika ležao je na pravougaonom postolju izrađenom od debljeg sloja rečnoga šljunka, veličine $2,05 \times 0,50$ m. Od kostura su sačuvani samo tragovi lobanje, manji delovi karlične kosti i cevaniće. Dno grobne konstrukcije ležalo je na nivou zdravice. Orijentacija groba je SZ—JI. Pored kostiju lobanje nađena je jedna bronzana igla, fragmentovan sudić i više fragmenata keramike.

Grob 2 nalazio se zapadno od centra humke, na dubini od 1,24 m. I u ovome grobu pokojnik je ležao na pravougaonom postolju izrađenom od debljeg sloja rečnog šljunka, veličine $2 \times 0,50$ m. Dno konstrukcije ležalo je na nivou zdravice. Kostur je loše očuvan. Kostii su trošne i zdrobljene, ali se na osnovu njihovih tragova može pouzdano utvrditi položaj kostura. Pokojnik je postavljen u blago savijenom položaju, na levom boku, sa rukama savijenim prema glavi i nogama savijenim u kolenima. Orijentacija groba je J—S. Na rukama pokojnika su bile dve narukvice izrađene od spiralne uvijene žice. Pored kičme pokojnika nalazila se dugačka masivna igla, čija je glava ležala u visini karlice, dok je vrh, lučno savijen, uokviravao lobanju. U predelu vrata nađeni su delovi saltaleona i 11 komada perli od ćilibara. Kod nogu, bliže stopalu, sa istočne strane, uz ivicu postolja od šljunka, nađen je jako fragmentovan i trošan sud čiji se oblik nije mogao utvrditi.

Humka IV

Humka se nalazila na imanju Ratka Đokića. Dimenzije 31×31 m, visina 2,10 m. Stratigrafija humke je identična prethodnoj. U humci su otkrivena dva groba (Pl. V, T. I, sl. 1). U jugoistočnom

delu humke, na dubini od 1,94 m, nađeni su, kao usamljeni nalazi, jedan manji sud i raspadnuti delovi od perle koja je izrađena od staklene paste.

Grob 1 nalazio se u jugozapadnom delu humke, uz centar, na dubini od 2,08 m (T. I, sl. 2). Grobna konstrukcija u ovome grobu razlikuje se od grobnih konstrukcija iz prethodne humke. Izgrađena je od kamena i rečnog šljunka, a postavljena je neposredno na zdravicu. Osnova je pravougaonog oblika i izgrađena od kamena, preko koje je zatim nasut sloj rečnog šljunka čija je debljina oko 10 cm. Ova konstrukcija je uokvirena vencem od krupnijeg kamena, visine oko 0,50 m, i na taj način dobijena je kamena konstrukcija, čije su dimenzije $2 \times 0,60-0,80$ m. Ova kamena konstrukcija je posle polaganja pokojnika pokrivena visokom naslagom kamena. Dimenzije, ovako sačinjene grobne konstrukcije iznosile su: $3,60 \times 2,20-2,80$ m, visina 0,90 m. Pokojnik, čije su kosti trošne i zdrobljene, ležao je na levom boku, u blago povijenom položaju, slično položaju kostura iz prethodne humke. Orijentacija groba je I—Z. Pored lobanje, na južnoj strani, ležala je bronzana sekira, a u predelu grudnog koša bronzana igla i bronzana pinseta.

Grob 2 nalazio se južno od groba 1, na udaljenosti od 3,70 m. Otkriven je na dubini od 2,10 m. Grobna konstrukcija je identična prethodnoj, osim što je ovde sloj rečnoga šljunka nešto deblji i iznosi 0,20 cm. Unutrašnje dimenzije groba iznose $2,50 \times 0,40$ m, a cele grobne konstrukcije, kojoj nedostaje gornji visoki sloj kamenog prekrivača, iznose $3,70 \times 1,80$ m. Dno groba leži na nivou zdravice. U grobu je na sloju šljunka nađen deo trošne butne kosti i jedan mali sudić. Sudić je ležao u jugozapadnom delu groba. Orijentacija groba je I—Z.

Nekropola Šundinovača

Humka II

Humka se nalazila na imanju Tadića Tadije. Dimenzije humke su: 14×15 m, visina 0,74 m. Humka je znatno oštećena prilikom radova na kopanju i vađenje zemlje za ciglu. U humci nisu ustanovljeni tragovi grobova. Nađeno je nešto keramičkog materijala, i to: jedan fragmentovani poklopac, delovi suda i atipični fragmenti keramike.

Humka III

Humka se nalazila na imanju Milivoja Ristanovića. Dimenzije humke iznose: 12×15 m, visina 0,71 m. Površina humke oštećena je agrikulturnim radovima. Stratigrafija humke je jednostavna: ispod humusnog sloja je sloj nasipa od mrke zemlje, prošarane svetlim i tamnijim nijansama. Ovaj sloj leži na tvrdoj svetlomrkoj zemlji koja postepeno prelazi u zdravicu. U humci su otkrivena tri groba (Pl. VI).

Grob 1 nalazio se u jugoistočnom delu humke, na dubini od 0,33 m. Grobna konstrukcija je delimično očuvana i identična je grobnim konstrukcijama iz humke IV na nekropoli Karavlaške kuće. Grob je i ovde pravougaone osnove, sagrađen od kamena i šljunka. Unaokolo se nalazi venac od krupnog kamena, čija je visina 0,50 m. Dimenzije grobne konstrukcije iznose 2×1 m. Orijentacija groba je SZ—JI. U grobu, na sloju šljunka, nađeni su delovi oštećenog kostura. Sudeći po očuvanim delovima trošnih kostiju, pokojnik je ležao u blago savijenom položaju, na desnome boku, sa licem okrenutim jugozapadu. Priloga u grobu nije bilo.

Grob 2 nalazio se u istočnom delu humke, na dubini od 0,33 m. Otkrivena pravougaona konstrukcija groba je manje oštećena i identična je prethodnoj. Gornji kameni sloj u potpunosti nedostaje. Dimenzije groba: $2,75 \times 0,50$ m. Ležao je na zdravici. Orijentacija groba je: SI—JZ. U grobu nisu otkriveni tragovi kostura pokojnika. Nađeno je nekoliko atipičnih fragmenata keramike i sitnih delova od raspadnute perle koja je izrađena od ćilibara. Grob je, kao i prethodni, najverovatnije oštećen agrikulturnim radovima, kada je povađen gornji sloj kamena i uništen kostur.

Grob 3 nalazio se u severoistočnom delu humke, bliže centru, na dubini od oko 0,22 m. Grobna konstrukcija ležala je na nivou zdravice i istovetna je s prethodnom, s razlikom što je ovde očuvan i deo kamenog pokrivača. Dimenzije grobne konstrukcije iznose: $2,10 \times 1,40$ m. Orijentacija je I—Z. U grobu je nađena samo jedna kost. Priloga nije bilo. I ovaj grob je verovatno oštećen agrikulturnim radovima.

Nekropola Jezero

Humka I

Humka se nalazila na imanju Marka Stanojevića. Dimenzije: $16 \times 15,40$ m, visina 0,86 m (T. II, sl. 1). Humka je većim delom oštećena. U unutrašnjosti humke nisu konstatovani grobovi. U sloju nasipa, tokom radova, sporadično se nailazilo na veće komade kamena, što svakako indicira da su u humci postojale grobne konstrukcije koje su vremenom uništene agrikulturnim radovima. U humci je nađeno nekoliko fragmenata keramike, zatim pršljenak, 2 fragmenta bronzane igle i fragmenat bronzanog krstolikog priveska.

Humka II (Pl. VII, T. II, sl. 2).

Humka se nalazila na imanju Veljka Stanojevića. Dimenzije su iznosile: $19,5 \times 19,5$ m, visina 1,75 m. Stratigrafija humke je jednostavna i podudara se sa stratigrafijom opisanih humki. Sloj nasipa je mrke boje, sa svetlijim i tamnijim nijansama, i leži na sloju tvrde svetlommrke zemlje koja postepeno prelazi u zdravicu. U humci su otkrivena četiri groba.

Grob 1 nalazi se u neposrednoj blizini današnjeg centra humke, na dubini od 1,11 m. Konstrukcija groba dobro je očuvana i identična je konstrukciji otkrivenih grobova u humci III na nekropoli Šundinovača i humci IV na nekropoli Karavlaške kuće. Grob je pravougaonog oblika. Osnova je izrađena od kamena i šljunka i uokvirena vencem od krupnog kamena. Posle polaganja pokojnika konstrukcija je pokrivena slojem kamenja. Unutrašnje dimenzije groba iznose: $2,10 \times 0,80$ —1 m, a dimenzije celokupne grobne konstrukcije: $3,58 \times 2,10$ m. Orijentacija groba je SI—JZ. Kostur pokojnika je loše očuvan. Nađeni su delovi lobanje, karlične kosti i jedna butna kost. U grobu, kao prilog, nađena je jedna bronzana igla, keramički sudić i poklopac.

Grob 2 nalazio se jugozapadno od centra humke, na dubini od 1,31 m (Pl. VIII). Grobna konstrukcija je dobro očuvana. Izrađena je, kao i kod prethodnog groba, od kamena i šljunka, ozidana vencem od krupnijeg kamena, a posle polaganja pokojnika pokrivena je slojem kamenja. Dimenzije grobne konstrukcije su: $2,30 \times 2,10$ m. Dno groba ležalo je na dubini od 1,92 m u sloju zdravice. U grobu su nađeni loše očuvani delovi kostura. Prema očuvanim pojedinim delovima kostura može se zaključiti da je pokojnik ležao u blago savijenom položaju. Orijentacija groba je SZ—JI, sa malim odstupanjem prema jugu. Kao prilog, u severoistočnom delu groba, otkrivena je mala zdela (T. III, sl. 1).

Grob 3 otkriven je u jugoistočnom delu humke, na dubini od 1,61 m. Od današnjeg centra humke udaljen je 3,30 m. Grobna konstrukcija je dobro očuvana i razlikuje se od konstrukcije u grobovima 1 i 2. Kostur pokojnika je loše očuvan. Ležao je na pravougaonom postolju izrađenom od debljeg sloja rečnog šljunka. Sličnu konstrukciju imali su i grobovi otkriveni u humci I na nekropoli Karavlaške kuće, s tom razlikom što je ovde postolje uokvireno jednim nizom kamenja. Pokojnik je ležao u blago savijenom položaju, sa rukama savijenim prema glavi i nogama savijenim u kolenu. Na rukama su se nalazile dve bronzane narukvice i mala krika. Ispod kostiju lobanje otkrivena je jedna bronzana igla. Orijentacija groba je SI—JZ, sa manjim odstupanjem prema istoku. Dno grobne konstrukcije ležalo je na dubini od 1,78 m na sloju svetlo-mrke zemlje.

Grob 4 nalazio se u istočnom delu humke, na dubini od 1,90 m. Od centra humke bio je udaljen 2,60 m (Pl. IX). Grobna konstrukcija je ista kao i kod groba 3, s tom razlikom što je sloj šljunka nešto deblji i što je venac kojim je pravougaono postolje bilo uokvireno u istočnom i zapadnom delu izgrađeno u više redova. Dimenzije grobne konstrukcije bile su: $2,40 \times 0,70$ —0,90 m. Kostur je prilično oštećen, ali se na osnovu očuvanih delova može pouzdano utvrditi da je ležao u blago savijenom položaju, s glavom okrenutom ka severu. Orijentacija groba: I—Z. Grob je imao bogate darove. Na rukama pokojnika nađene su četiri bronzane narukvice, a u predelu grudnog koša jedan bronzani torkves. Kod lobanje su nađeni delovi saltaleona. Pored nogu je ležao jako fragmentovani sud. Usled

trošnog stanja njegov oblik se nije mogao ustanoviti. Dno grobne konstrukcije ležalo je na dubini od 1,90 m u sloju zdravice (T. III, sl. 2).

POKRETNi MATERIJAL

Inventar grobova čine uglavnom metalni nalazi. Nađen je i keramički materijal, ali je on, s obzirom na kvalitet izrade pretežno u trošnom i raspadnutom stanju. Stoga je i mali broj primeraka mogao biti rekonstruisan. Nađeno je i nešto ćilibara.

Nekropola Karavlaške kuće

Humka I

U grobu 1 nađena su dva objekta, i to: bronzana igla sa kuglastom glavom i manji bikonični sud sa dve drške.

Igla je u gornjem delu nešto proširena i ukrašena horizontalnim žiebovima (T. IV, sl. 1). Duga je 12 cm. Ovaj tip igle, u raznim varijantama, karakteristična je pojava u oblastima rasprostranjenosti kulture polja sa urnama⁴). Poznat je i iz naših krajeva, iz ostava ranog perioda polja s urnama, iz Bosne, sa Glasinca⁵), kao i iz kompleksa humki zapadne Srbije, koje pripadaju vremenu što prethodi horizontu Peschiera-fibula, odnosno početka perioda polja s urnama⁶).

Sudić je bikonične profilacije, sa cilindričnim vratom i niskom cilindričnom nogom. Uglasto prelomljena drška vezuje vrat sa ramenom. Na trbuhu su dve bradavice. Noga je ukrašena horizontalnim kanelurama. Visina mu je 10 cm. Po obliku sudić se vezuje za razvijene oblike bronzanog doba Vojvodine. Bliske analogije nalaze se i u humkama Belotić-Bela Crkva, gde su datovane od srednjeg bronzanog doba do perioda polja s urnama⁷). Datovanje ovoga suda određuje igla s kojom čini inventar groba.

Inventar groba 2 sačinjavaju: bronzana igla s koničnom, profilisanom glavom, fragmentovane dve spiralne narukvice, komadi saltaleona i perle od ćilibara.

Igla (T. IV, sl. 2) je u gornjem delu ukrašena horizontalnim linijama i motivom jelovih grančica, raspoređenih naizmenično u metope. Igla se ističe svojom dimenzijom. Dužina joj je: 91,5 cm. Pri vrhu je lučno savijena. Po obliku i veličini bliska je igli iz humke 19 kompleksa Belotić-Bela Crkva⁸). Ovakve igle nađene su i na Glasincu. Po klasifikaciji A. Benac — B. Čović, razvrstane su u fazu IIb, odnosno u bronzano doba C po Reineckeu⁹). Primerak igle iz Belotića nađen je zajedno sa grivnama s naspramnim zatupastim krajevima, koje M. i D. Garašanin datiraju u period bronze D, odnosno u stariju fazu kulture polja s urnama¹⁰). Ornamentika zastupljena na našem primerku potvrđuje takvo datovanje. Interesantno je napomenuti da su na srednjem delu igle sačuvani tragovi tekstila.

Narukvica od spiralno uvijene tanke žice četvrtastog preseka takođe je česta pojava u humkama kompleksa Belotić-Bela Crkva. Narukvice ovoga tipa upotrebljavane su u širokom vremenskom rasponu, srednja bronza — rani halštat¹¹⁾. Isti je slučaj i sa salteleonima, koji ne predstavljaju karakterističan oblik za datiranje, pa se, kao i spiralne narukvice, mogu hronološki razvrstati na osnovu pratećeg materijala.

Perle od ćilibara javljaju se u dvema varijantama: bikoničnog oblika, skroz probušene, i ovalnog, pljosnatog oblika, takođe probušene. Bikonična perla je većih dimenzija ($3 \times 3,3$ cm). Nađen je samo jedan primerak. Pljosnatih perli ima 11 komada i malih su dimenzija. Najveća je 1,3 cm, a najmanje 0,8 cm. Perle od ćilibara poznate su i iz humki kompleksa Belotić-Bela Crkva¹²⁾ (T. IV, sl. 3).

Humka IV

Grob 1 dao je sledeće bronzane nalaze: iglu sa pločastom glavom čija je gornja površina konično profilisana, pinsetu ukrašenu geometrijskim motivima i sekiru s krilcima.

Glava igle ima s donje strane profilisano zadebljanje. Igla je u gornjem delu zadebljana i horizontalno žlebljena. Ispod žlebova nalazi se snop horizontalnih linija, koji je s donje strane uokviren cik-cak linijama (T. V, sl. 1). Za ovakav tip igle teško je naći sigurne analogije, s obzirom na to da njena glava ima specifičan oblik. Tipološki najbliže stoji iglama s glavom u obliku pečata, kakve su često u srednjoevropskoj kulturi sahranjivanja pod humkama, ali se, u razvijenom obliku, pojavljuje i u ranom halštatu. H. Müller-Karpe publikuje jednu sličnu iglu iz Ellmosen-a, sa zadebljanjem na kome su horizontalne linije, u okviru perioda bronz D. Međutim, on podvlači da ovaj primerak igle može biti i stariji, odnosno da nosi karakteristike bronz C¹³⁾. Bliže analogije nalazimo i među nalazima kulture polja s urnama Transdanubije¹⁴⁾. Za našu iglu tipično je jako žlebljeno zadebljanje. Ova pojava je karakteristična za najraniji period polja s urnama, što se svakako mora uzeti u obzir pri njenoj hronološkoj determinaciji.

Pinseta je trapezastog oblika, sa malom polukružnom drškom (T. V, sl. 2). Površina hvataljki ukrašena je urezanim trouglovima i koncentričnim krugovima. Trouglovi su raspoređeni po dužini hvataljki, uz ivicu, a koncentrični krugovi u vertikalnom nizu po sredini. Na proširenom delu hvataljki nalaze se po dva koncentrična kruga, a u uglovima nizovi uboda. Ovako raspoređena ornamentika uokvirena je dvojnim linijama koje su postavljene uz ivicu hvataljki. Drška je ukrašena dvojnim linijama, koje su postavljene duž ivica. Pinsete se često nalaze u grobovima srednjoevropske kulture sahranjivanja pod humkama. Datiraju se u periodu bronz C¹⁵⁾. Poznate su, takođe, i iz humke 14 u Belotiću¹⁶⁾, kao i sa područja Glasinca¹⁷⁾. Nađeni primerci u humkama iz Belotića datirani su u period bronz C, a primerci sa Glasinca u fazu IVb i IVc, odnosno u razvijeni halštatski period. Naš primerak pinsete se od navedenih primeraka razlikuje i po obliku i po ornamentici. Sudeći po orna-

mentici, koja je karakteristična za balkanski geometrijski stil, pinseta bi pripadala periodu halštata A¹⁸).

Sekira sa krilcima ima proširenu, polukružnu sečicu. Gornji deo je konkavan sa nešto izvučenim krajevima. Krilca se nalaze u srednjem delu sekire. Polukružnog su oblika i povijena unutra (T. V, sl. 3). Dužina sekire je: 19,4 cm. Sekire ovoga tipa, kao usamljeni nalazi, teško se mogu datirati. Njihova pojava vezana je za srednje bronzano doba¹⁹), ali se upotrebljavaju i u halštatskom periodu²⁰). Za najmlađe tipove karakterističan je položaj krilaca u gornjem delu sekire²¹). Naš primerak, po položaju krilaca, tipološki ne predstavlja mlađi tip. Međutim, često se javlja u starijoj fazi perioda polja sa urnama i u ranohalštatskim depoima. H. Müller-Karpe bliske primerke datira u period bronz D²²). I E. Patek ovakve tipove sekira smatra karakterističnim za najraniji presek perioda polja s urnama²³).

Grob 2 imao je od priloga samo jedan sud (T. V, sl. 4). Sud je bikoničnog oblika, sa cilindričnim vratom, naglašenim trbuhom i cilindričnom nogom sa prstenastom proširenom ivicom. Uglasto prelomljena drška vezuje sredinu vrata s ramenom. Na trbuhu su četiri bradavičasta ispupčenja. Sud je na vratu i trbuhu ukrašen kanelurama, a na ravnom obodu kratkim urezima²⁴). Visina suda je 10,4 cm. Ovaj sudić, kao i primerak iz humke I groba 1, predstavlja tipičan oblik perioda bronz D halštata A u zapadnoj Srbiji.

Nekropola Jezero

Humka II

U grobu 1 nađeni su sledeći predmeti: bronzana igla sa raskucanim i spiralno uvijenim gornjim delom; bikonični sudić sa dve drške i koničan poklopac sa rakljastom drškom.

Nađeni primerak igle pripada tipu Rollennadel (T. VI, sl. 1). Takve igle pojavljuju se već u ranom bronzanom dobu. U upotrebi su bile dugo, kroz celo bronzano doba²⁵). Ovi oblici su poznati i iz perioda polja sa urnama²⁶). Kao usamljeni nalazi, ne mogu se pouzdano datovati.

Sudić iz ovoga groba (T. VI, sl. 2) tipološki se podudara s primerkom sudića nađenog na nekropoli Karavlaške kuće u humci IV, grobu 2. Bikoničnog je oblika. Drške vezuju sredinu vrata sa ramenom. Na trbuhu suda nalaze se četiri bradavičasta ispupčenja. Vrat i trbuh ukrašeni su kanelurama. Visina mu je: 10,5 cm. Sud najverovatnije pripada vremenu kao i pomenuti sud sa nekropole Karavlaške kuće.

Istom vremenu pripada i poklopac (T. VI, sl. 3). Poklopac je okruglog oblika, sa dve rupe na recipijentu. Drška je četvrtastog preseka i postavljena je na vrhu.

Grob 2 imao je od priloga samo jedan sudić (T. VI, sl. 4). To je konična zdela na višoj koničnoj nozi sa prstenastom proširenom ivicom. Obod recipijenta spolja je koso zasečen. Noga je ukrašena horizontalnim kanelurama. Za ovaj sudić je teško naći analogije. Pored

toga što sadrži izvesne elemente karakteristične za pozno bronzano doba, upadljive su tipološke srodnosti sa sličnim oblicima iz halštatskog perioda²⁷). Verovatno pripada ranom halštatskom periodu.

Grob 3 dao je sledeće bronzane predmete: iglu s glavom u obliku pečata, dve narukvice otvorenog tipa s krajevima proširenim u obliku pečata, jednu malu kariku i fragmente saltaleona.

Igla (T. VII, sl. 1) je bogato ukrašena snopovima horizontalnih linija i motivima jelovih gračnica, naizmenično postavljenih u metope. Igle ovoga tipa predstavljaju karakterističnu pojavu sahranjivanja pod humkama²⁸). Tipične su za period B2, ali se nalaze i u periodu bronzane C. Međutim, nije redak slučaj da se sreću i u najranijem periodu polja s urnama²⁹). Sudeći po ornamentici, igle bi najverovatnije mogle pripadati periodu bronzane D.

Narukvice (T. VII, sl. 2) su u srednjem delu ukrašene sistemom girlanda i šrafiranih traka raspoređenih u tri metopna polja koja na krajevima imaju paralelne linije. Narukvice sa završecima u obliku pečata veoma su rasprostranjene u srednjoj Evropi i na Balkanu. Karakteristične su za srednje bronzano doba, ali su bile u upotrebi do ranog halštata³⁰). Za oblike iz srednjeg bronzanog doba karakteristični su motivi girlanda i ribljeg mehura, dok na mlađim oblicima preovlađuju geometrijski motivi. Poznati primerci ovih narukvica sa Glasinca datirani su u fazu IIa i IIb³¹). Narukvice ovoga tipa poznate su i iz tumula zapadne Srbije koje pripadaju periodu srednjeg bronzanog doba³²). Jedan slučajan nalaz iz Belotića³³), ukrašen motivima karakterističnim za dubovačko-žutobrdsku grupu, predstavlja mlađi primerak. Sudeći po ornamentici, naše narukvice ne mogu biti mlađe od perioda bronzane D i verovatno pripadaju, kao i igla, njenoj najranijoj fazi.

Karike i fragmenti saltaleona ne predstavljaju tipične oblike, pa se ne mogu ni preciznije datirati.

Grob 4 imao je sledeće nalaze: bronzanu ogrlicu-torkves, dve narukvice s krajevima proširenim u obliku pečata i dve narukvice od spiralno uvijene žice.

Ogrlica-torkves, izrađena je od spljoštene masivne žice (T. VII, sl. 3). Krajevi su stanjeni i zavrnuti. Spoljna površina ukrašena je grupama šrafiranih trouglova, koji su međusobno izdvojeni snopovima linija. Ogrlice-torkvesi karakterističan su nakit bronzanog doba, a bile su u upotrebi i u halštatu³⁴). Naša ogrlica se po spljoštenom preseku i ornamentici najbolje povezuje s ogrlicama nađenim na Glasincu, koje su datovane u fazu IIb, odnosno u period halštata A³⁵). U odnosu na našu ogrlicu, glasinački primerci su širi i imaju bogatiju ornamentiku. Po veličini i ornamentici, naša ogrlica je najbliža primercima iz tumula II i IV u Borovsku. Ove ogrlice A. Benac i B. Čović smatraju najstarijim tipovima ogrlica iz faze IIb³⁶).

Narukvice nađene u ovome grobu identične su narukvicama s krajevima u obliku pečata, koje pripadaju prethodnom grobu. Obe su ukrašene motivima girlanda i šrafiranih traka, raspoređenih u tri polja. Na krajevima su snopovi linija. Ove narukvice se hronološki podudaraju sa navedenim narukvicama iz groba tri.

Zastupljeni primerci narukvica izrađenih od spiralno uvijene žice, okruglog preseka, ne mogu se precizno datovati (T. VII, sl. 4). Identični primerci narukvica poznati su i iz humki u zapadnoj Srbiji³⁷), a i sa područja Glasinca³⁸).

ZAKLJUČAK

Obavljena iskopavanja, koja su otpočeta u 1968. i nastavljena u 1969. godini, imala su za cilj da pokažu kulturni i hronološki karakter humki na lokalitetima Karavlaške kuće, Šundinovača i Jezero. Pretpostavljalo se da humke na ovome potezu predstavljaju jednu veliku nekropolu, korišćenu u dužem vremenskom razdoblju, koje bi, ukoliko se pretpostavka potvrdi, dale i kulturni i hronološki kontinuitet izvesne etničke grupacije koja je na ovom području živela. U tom cilju, na lok. Karavlaške kuće istražene su dve humke, na lok. Šundinovača dve i na lok. Jezero takođe dve.

Rezultati dobijeni u toku dvogodišnjih radova već sada dozvoljavaju tvrđenje da na ovome području postoje tri nekropole koje su upotrebljavane u istom hronološkom periodu, tim pre što su pojedine humke u okviru nekropola korišćene u raznim vremenskim periodima.

Stratigrafija ispitanih humki je jednostavna i identična. Na svima je konstatovan isti sistem građenja: posle sahranjivanja pokojnika humka je zatrpavana slojem nasipa od zemlje, koji je donošten iz neposredne okoline ili sa samog područja nekropole. Sloj nasipa uglavnom je konstantan a pojava tamnijih i svetlijih nijanci u nasipu predstavlja u stvari mešanje humusa i zdravice u toku izgradnje humke. Kod nekih humki, kao i kod humke II nekropole Jezero, konstatovano je naknadno ukopavanje grobova, mada u kraćem vremenskom rasponu, ali to se u stratigrafiji humke, kako u toku horizontalnog skidanja otkopa i zaglaćavanja osnova, tako i na kontrolnim profilima, nije moglo zapaziti.

Grobne konstrukcije izgrađene su od šljunka i kamena. Uglavnom se razlikuju dva tipa grobnih konstrukcija. Prvi je građen samo od debelog sloja šljunka, najčešće od 2 do 3 sloja, u obliku pravougaonog postolja, bez ograde od krupnijeg kamena, koji bi štitio konstrukciju od osipanja. Takve grobne konstrukcije konstatovane su u humci I nekropole Karavlaške kuće. Drugi tip konstrukcije predstavljaju grobovi izrađeni od kamena i šljunka, koji su, posle polaganja pokojnika, pokriveni slojem krupnog kamena. Ovakve konstrukcije konstatovane su u humci III na nekropoli Šundinovača i u humci II, grobovima 1 i 2 na nekropoli Jezero. U ovoj poslednjoj humci, u grobu 3 i 4, pokojnik je bio položen na postolju izrađenom od šljunka, kao i kod prvog tipa, ali je ovde postolje bilo ograđeno vencem od krupnijeg kamena. Ovakve konstrukcije možda predstavljaju prelazni tip između pomenutih grobnih konstrukcija, mada takvu pretpostavku ne potvrđuju nalazi otkriveni u njima. To

je pitanje koje će verovatno razjasniti dalja istraživanja na humkama ovoga područja a koja će se nastaviti u toku 1970. godine.

Materijal nađen u istraženim humkama hronološki se vezuje za stariji period kulture polja s urnama, odnosno obuhvata period bronzе D — halštata A.

Hronološki stariji materijal pripada grobovima s jednostavnom konstrukcijom od šljunka. Takvi su grobovi u humci I nekropole Karavlaške kuće. Igla s kuglastom glavom i žlebljenim zadebljanjem u gornjem delu i dugačka igla s masivnom koničnom profilisanom glavom i ornamentikom, koju čine nizovi horizontalnih linija i motivi jelovih grančica, svakako su objekti koji za hronološko razvrstavanje grobova, odnosno humke, mogu imati pouzdanu vrednost. Igla s kuglastom glavom nema izrazito jako žlebljenje koje bi ukazivalo na mlađe vrme od perioda bronzе D. Druga igla predstavlja tip koji je po karakteru bronzanodopski (bronzа C), ali ornamentika na njoj pouzdanije indicira njenu pripadnost periodu koji neposredno prethodi horizontu Pesehiera-fibule. U vezi s tim, nameće se i pitanje hronološkog odnosa ovih grobova. Kako je već napomenuto, karakter zemlje u nasipu ne omogućuje izdvajanje slojeva koji bi ukazivali na kasnije ukopavanje. S obzirom na to da je igla s kuglastom glavom više halštatskog karaktera, grob 1 može se smatrati mlađim, mada je ta hronološka razlika gotovo neznatna. Igla nađena u humci kao usamljeni nalaz hronološki se poklapa s grobom 2. Grobovi 3 i 4 humke II nekropole Jezero sadrže takođe materijal koji pokazuje čvrstu vezu sa bronzanim dobom. Pre svega treba istaći narukvice s krajevima u obliku pečata, najkarakterističnije objekte za period bronzе B i C. Međutim, ornamentika kombinovana od girlandi i šrafiranih traka, kao i koncepcija same dekoracije, dozvoljavaju razvrstavanje ovih narukvica u mlađe vreme. To potvrđuje i oblik torkvesa s geometrijskom dekoracijom, koji ima najpotpunije analogije u najstarijim primercima glasinacke faze IIb, kao i igla s glavom u obliku pečata i dekoracijom koju čine motivi horizontalnih linija i jelovih grančica. Igla, međutim, ukazuje na nešto starije vreme u odnosu na torkves, što dozvoljava da se grob 3 hronološki razvrsta kao najstariji grob u ovoj humci. Ovaj grob bi bio istovremen sa grobom 2 iz humke I sa nekropole Karavlaške kuće. Torkves, kao što je rečeno, hronološki stoji najbliže samom početku glasinacke faze IIb. Međutim, kako se narukvice s krajevima u obliku pečata u zatvorenim nalazima faze IIb više ne javljaju, torkves bi se, a time i grob 4, mogao najpre pripisati razvijenoj fazi perioda bronzе D.

Za hronološko opredeljenje drugog tipa grobnih konstrukcija važni su stratigrafski podaci iz humke II nekropole Jezero a naročito odnos grobova 1 i 3 (T. II, sl. 3). Grob 3, čija se konstrukcija sastoji od šljunka, leži na zdravici. Grob 1, sa izgrađenom konstrukcijom od kamena i sa kamenim pokrivačem, leži u sloju nasipa, na oko 0,60 m iznad nivoа groba 3. Prilog groba 1 čini igla tipа Rollen-nadel, bikonični sudić sa dve drške i koničan poklopac. Ovi nalazi, međutim, ne čine siguran oslonac za datovanje grobova. Igla je upotrebljavana veoma dugo, i u bronzanom i u halštatskom dobu. Isto-

vremeno, ni nađeni sudić ne predstavlja siguran oslonac mada je takav oblik karakterističan za humke zapadne Srbije. Oslanjajući se na stratigrafske odnose grobova, sigurno je da ovaj grob ne može biti stariji od perioda prelaza iz bronzе D u halštat A. Ovakvom datovanju ide u prilog i konični sudić, otkriven u grobu 2, koji se, suđeci po navedenim analogijama, može datovati u period halštata A. Hronološko opredeljenje grobova drugoga tipa u halštat A potvrđuju i nalazi iz humke IV nekropole Karavlaške kuće. U ovoj humci su otkrivena dva groba koja leže u istome nivou, u sloju zdravice, i na približno istim dubinama. Grobovi mogu biti istovremeni ili s malom vremenskom razlikom. Grob 2 sadržavao je samo bikoničan sudić s dve drške, identičan onome iz groba 1 humke II nekropole Jezero. Grob 1 dao je karakterističan materijal. Pored igle i sekire s krilcima, koje se na osnovu tipoloških karakteristika i analogija mogu razvrstati u period bronzе D, grob sadrži i jednu pinsetu koja svojom karakterističnom ornamentikom, u literaturi označenoj kao »balkanski geometrijski stil«, hronološki opredeljuje grob u period halštat A. Ovome periodu pripadala bi i šolja s jednom drškom, nađena u humci kao usamljeni nalaz.

Na kraju, potrebno je naglasiti da rezultati ovih istraživanja ukazuju na kulturnu i hronološku bliskost ovih nalaza s humkama zapadne Srbije, naročito s kompleksom Belotić-Bela Crkva. Neosporno je da postoje i izvesne karakteristike koje humkama na području Padjina i Ročevića daju specifično obeležje. Međutim, o tome možemo govoriti tek na osnovu obimnijih sistematskih istraživanja, koja će se, kao što je naglašeno, obaviti u 1970. godini. Samim tim, svakako će nekropole u Padjinama i Ročeviću dobiti i svoj istorijski i kulturni položaj u okviru ilirske kulture rasprostranjene na širokom prostoru severozapadnog Balkana.

NAPOMENE:

1. Rekognosciranje terena organizovao je Muzej istočne Bosne u Tuzli. Rekognosciranje izvršili: Dr Milutin Garašanin, Milica Baum i Milica Kosorić.
2. Iskopavanje trajalo od 23. maja do 7. juna 1968. g. Radove obavila ekipa u sledećem sastavu: Milica Kosorić, rukovodilac radova, i Dušan Krstić, arheolozi, i Milan Mišković, student geodezije. Iskopavanje vršeno sredstvima Muzeja istočne Bosne.
3. U ovoj kampanji iskopavanje trajalo od 26. maja do 14. juna 1969. godine. Pored sredstava Muzeja, za ove radove, kao i za predstojeće dalje radove u 1970. god., sredstva su obezbeđena i od strane Fonda za naučni rad SR BiH. Radove obavila ekipa: Milica Kosorić, rukovodilac radova, Blaženka Stalio, Sava Vetnić, arheolozi, i Branislav Savić, geometar.
4. S. Foltiny, Zur Chronologie der Bronzezeit des Karpatenbeckens, 1953, 49. T. 28, 1.; F. Holste, Zur Chronologie der südosteuropäischen Depotfunde der Urnenfelderzeit, 1962, 12. T. 4 i 5.
H. Müller Karpe, Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen, 1959, 135, 144. T. 180.
E. Patek, Die Urnenfelderkultur in Transdanubien, 1968, 84. T. LXXIII, 12.; J. Rihovsky, Slovenska Archeologia, IX, 1—2, 1961, 143, sl. 13, 5.

5. A. Benac — B. Čović, Glasinac, I, 1956, 30.
6. M. i D. Garašanin, Zbornik NM, V, 1967, 19, 21, sl. 3.;
M. Garašanin, 39. Bericht RGK, 1958, 100, sl. 21, 2.
7. M. i D. Garašanin, Zbornik, NM, I, 1958, 45.;
Ibid, Zbornik NM, V, 1967, 59.;
M. i D. Garašanin, Inventaria Archæologica 2, 1958.
8. M. i D. Garašanin, Zbornik III, 1962, 62, sl. 16. a, b.
9. A. Benac — B. Čović, nav. delo, 28. T. 10, 5.
10. M. i D. Garašanin, nav. delo, 63.
11. D. Garašanin, Katalog metala, 1954, 12, T. V.;
M. i D. Garašanin, nav. delo, 63, sl. 18 c—d;
Ibid, Zbornik NM, V, 1967, 19, sl. 4 c—d.
12. M. i D. Garašanin, Zbornik NM I, 1958, 24, sl. 5 c—d.;
Ibid, Zbornik NM, V, 1967, 19, sl. 4 c—d.
13. H. Müller — Karpe, Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen, 1958, 150. T. 196, A7.
14. E. Patek, Die Urnenfelderkultur in Transdanubien, 1968, T. X, 8.
15. K. Willvonseder, Die mittlere Bronzezeit in Österreich 1937, 70, T. 45—7: 46, 6—7.
16. M. i D. Garašanin, Zbornik NM, III, 1962, 60, sl. 10 i 11.
17. A. Benac — B. Čović, Glasinac 2, 1957, 34, T. XV, 2:45, T. XXX, 9, XXXVII, 2.
18. D. Garašanin, Starinar NS, IX—X, 1958—95, 39.
19. K. Willvonseder, nav. delo, 65.; A. Mozsolics, Bronzefunde des Karpatenbeckens 1967, 64, T. 56 i 57.
20. R. Pittioni, Urgeschichte des Österreichischen Raumes, 1954, 426, 504, 545.;
H. Müller — Karpe, nav. delo, T. 195.; E. Patek, nav. delo, 84, 88;
F. Holste, Zur Chronologie der südosteuropäischen Depotfunde der Urnenfelderzeit, 1962, T. 1, 4, 5, 18, 24, 26.
21. R. Pittioni nav. delo, 509, sl. 369.
22. H. Müller — Karpe, nav. delo, 147, T. 146, A9, 156, T. 155 B.
23. E. Patek, nav. delo, 84, T. LXI, 6, 9.
24. Sud se tipološki može uporediti sa nalazom iz humke 9 u Belotiću (M. i D. Garašanin, Zbornik NM III, 1962, 62, sl. 9. Ovaj sud je pripisan razvijenijim oblicima vatske grupe.
25. K. Willvonseder, nav. delo, 118; S. Foltiny, nav. delo, 48.
26. R. Pittioni, nav. delo, 420, sl. 293, 8; E. Patek, nav. delo, T. X.
27. M. i D. Garašanin, Inventaria Archaeologica 2, 1968. T. V, 19, 3;
H. Müller — Karpe, nav. delo, 95 i d. (Este), 172, sl. 31, 14.
28. K. Willvonseder, nav. delo, 116.
29. E. Patek, nav. delo, T. II, 3;
F. Holste, Hortfunde Südosteuropas, 1951, 16. T. 30, 9.
R. Pittioni, nav. delo, sl. 299, 9.
30. K. Willvonseder, nav. delo, 124 i d.
31. A. Benac — B. Čović, Glasinac I, 26—27, T. VI, 3; VII, 9—11; T. XVI, 1, 6.
32. M. i D. Garašanin, Zbornik NM I, 1958, 45. sl. 3a.
M. Garašanin, 39. Bericht RGK, 99, sl. 19, 1.
33. Ibid., Zbornik NM V, 1967, 23. sl. 14.
34. S. Foltiny, nav. delo, 21;
R. Pittioni, nav. delo, 291, sl. 200.
35. A. Benac — B. Čović, Glasinac I, 31.
36. Ibid., T. XXVI, 8, T. XXVII, 9.
37. M. i D. Garašanin, nav. delo, sl. 5 a—c.
38. A. Benac — B. Čović, nav. delo, T. XII, 1—6; XXX, 2.

AUSGRABUNG PRÄHISTORISCHER TUMULI IN PADJINE UND ROČEVIĆ

Das Ostbosnischen Museum in Tuzla führte in den Jahren 1968 und 1969 eine Untersuchung der vorgeschichtlichen Tumuli in den Dörfern Padjina und Ročević (bei Zvornik) durch. Die Nekropolen befinden sich auf 3 Lokalitäten: in Šundinovača und Karovlaške kuće in Padjine, und in Jezero im Dorf Ročević. Es wurden sechs Tumuli ausgegraben und untersucht.

Die Tumuli sind verschiedenen Ausmasses: im Durchmesser von 10 bis 30 Meter und einer Höhe von 0,70 bis 2 Meter. Die Schichtenfolge ist einfach: unter der Humusschicht befindet sich eine dunkle Erdschicht, die auf einer kompakten grauen Schicht liegt und allmählich in den gewachsenen Boden übergeht.

Es wurden nur Skelettgräber aufgefunden. Alle Gräber sind aus Stein und Schotter erbaut, wobei zwei Bautypen festgestellt wurden. Beim ersten Typ war das rechteckige Grab einfach aus einer Schicht Schotter hergestellt, der Tote daraufgelegt und danach alles zugeschüttet. (Tumulus I in Karavlaške kuće). Beim zweiten Typ war eine Schotterschicht auf einen Steinpflaster gelegt und danach mit einer Reihe von groben Steinen eingerahmt. Nach der Beisetzung wurde das Grab mit einer beträchtlichen Steinmenge zugeschüttet (Tumulus III in Šundinovača und I, II in Jezero). In der letztgenannten Nekropole wurden auf diese Weise die Gräber I und II gebaut, die Gräber III und IV jedoch ohne den hohen Steingrundrahmen. Die Gräber sind verschieden orientiert: O—W, NW—SO, W—N, NO—SW.

GRABINVENTAR:

Karavlaške kuće

TUMULUS I:

Grab I: Nadel aus Bronze (Tab. IV, sl. 1) und ein bikonisches Gefäß.

Grab II: Nadel aus Bronze (Tab. IV, sl. 2), bronzenes spirales Armband und Bernsteinperlen.

TUMULUS IV:

Grab I: Nadel aus Bronze (Tab. V, sl. 1), bronzene Pinzette (T. V, sl. 2), und Bronzeext (T. V, sl. 3).

Grab II: Ein kleines bikonisches Gefäß.

Jezero

Grab I: Gefäß wie aus dem vorhergennanten Grab, mit einem konischen Deckel und einer Bronzenadel mit spiralförmigem Oberteil.

Grab II: Ein kleiner konischer Becher auf einem hohen konischen Fuß.

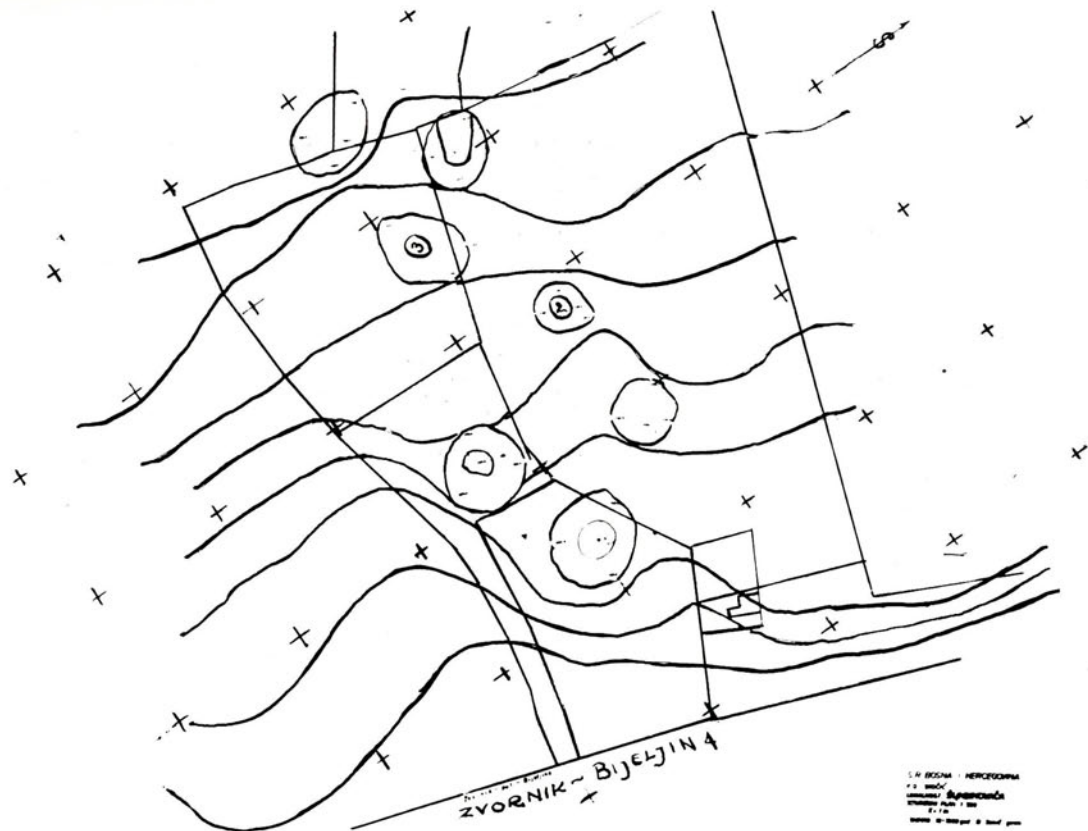
Grab III: Bronzenadel (T. VII, sl. 1), zwei Armbänder (T. VII, sl. 2), einen Bronzering und Fragmente eines Saltaleon.

Grab IV: Bronzener Torques (T. VII, sl. 3), zwei Armbänder mit siegelförmigen Enden und zwei spirales Armbänder (T. VII, sl. 4).

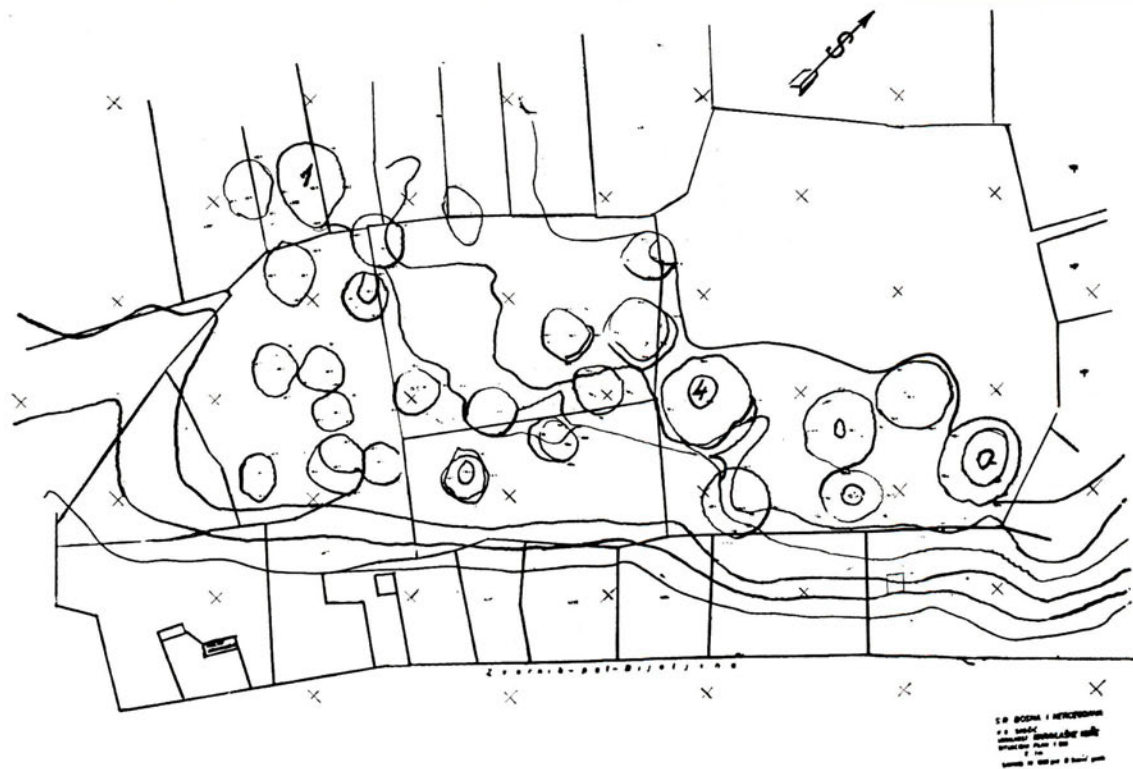
Das vorgefundene Material gehört einer älteren Urnenfelderphase (Bronzezeit D- Hallstatt A).

Das ältere der Bronzezeit D angehörende Material stammt aus den Gräbern mit einfacher Schotterkonstruktion desgleichen den Gräbern aus dem Tumulus I in Karavlaške kuće und Nr. 3 und 4 aus dem Tumulus II in Jezero.

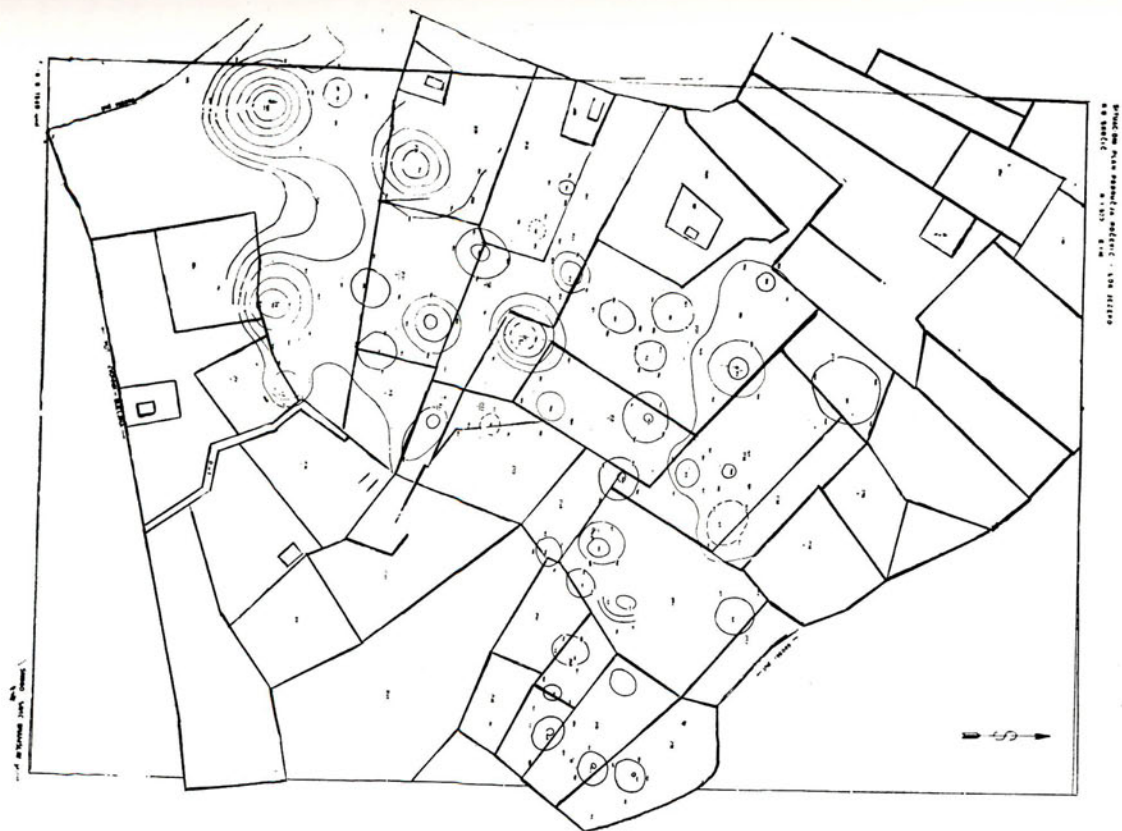
Die Datierung der Gräber des zweiten Typs resultiert aus dem stratigraphischen Verhältnis des Grabes Nr. 1 zum Grab 3 im Tumulus II in Jezero. Grab 1 liegt, nämlich, cca. 60 cm tief, in der Aufschüttung des auf den gewachsenen Boden beigesetzten Skelettes Nr. 3. Demnach könnte das Grab im Tumulus II in Jezero nicht älter sein von dem Übergang der Bronzezeit D zum Hallstatt A. Diese Zeitstellung bekräftigt auch das Gefäß Nr. 2 aus demselben Tumulus, das der Ha A-Zeit angehört. Die Gräber aus dem Tumulus IV der Nekropole Karavlaške kuće »gehören auch hierher.

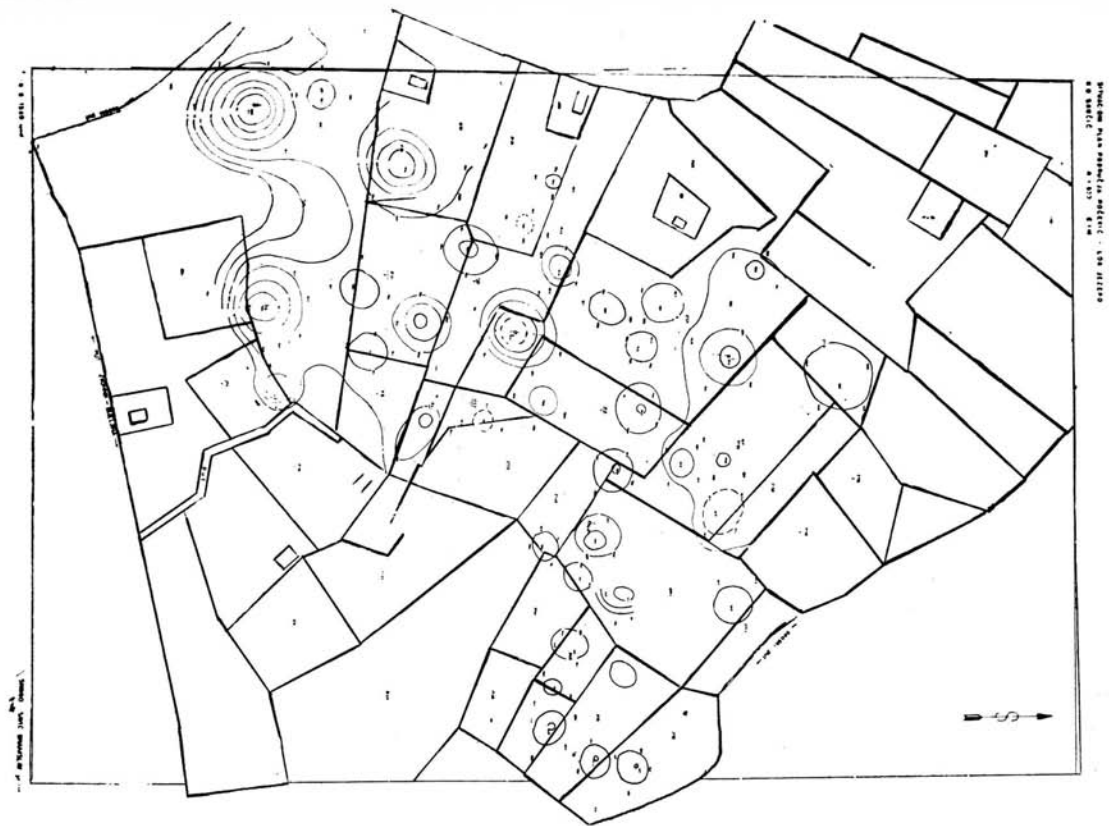
I — Padine, Sundinovača, situacioni plan ne:ropole

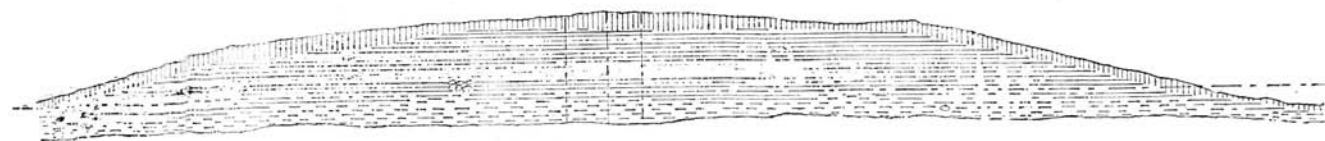
II — Padina, Karavlaške kuće, situacioni plan nekropole

III — Ročević, Jezero, situacioni plan nekropole

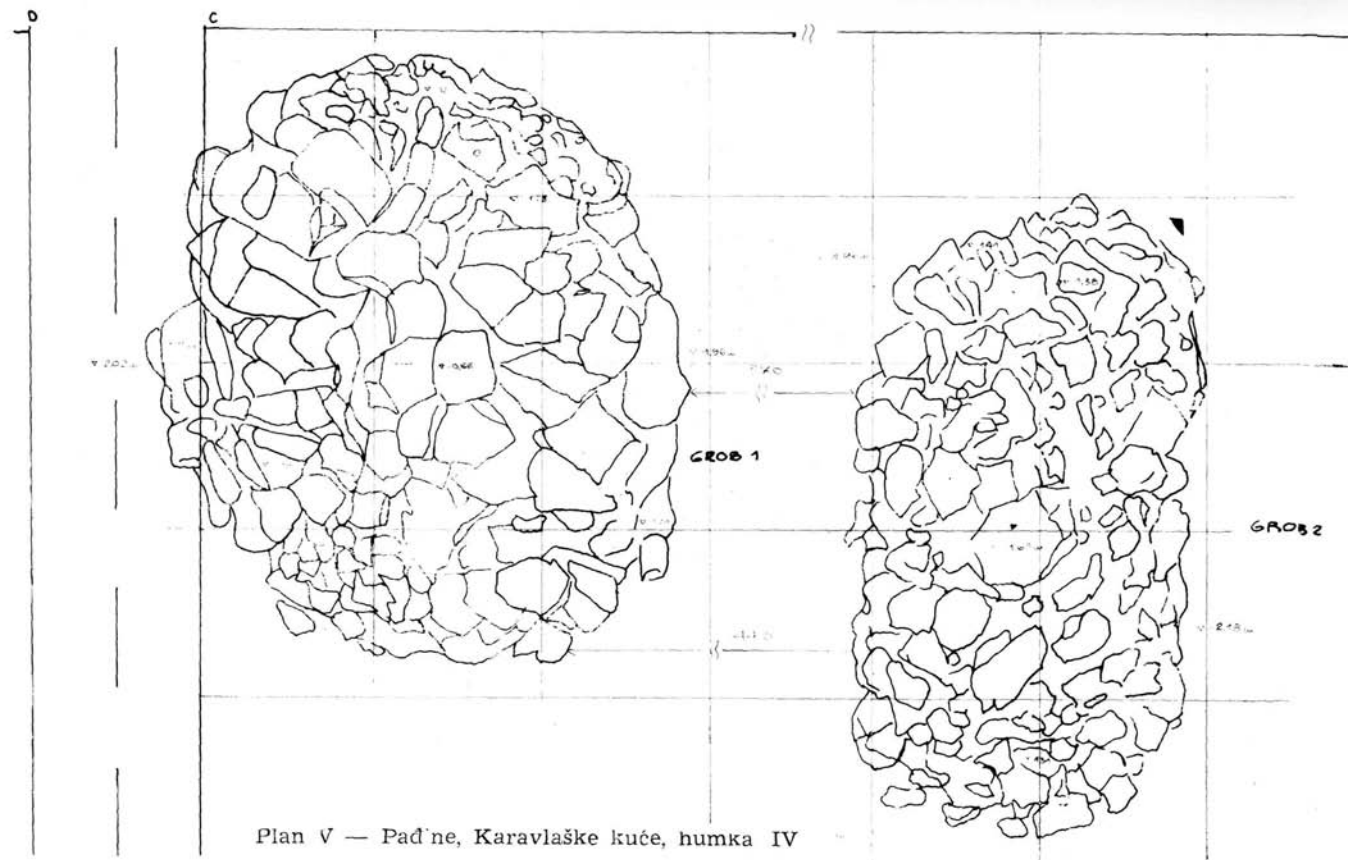
III — Ročević, Jezero, situacioni plan nekropole

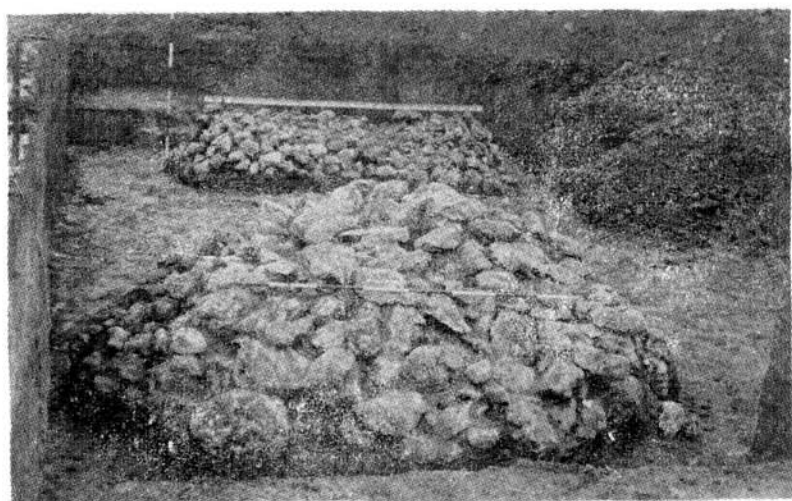
1:50

	HUMUS
====	SLOJ CRV. ZEMLJE
----	ZDRAVČA
-----	KAMENJE

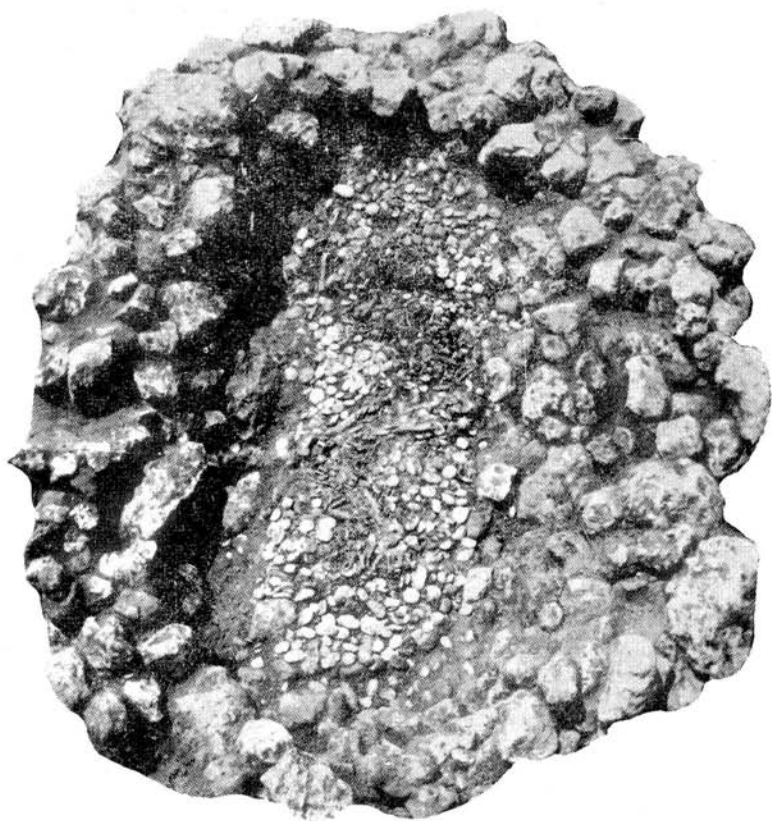
Plan IV — Padine, Karavlaške kuće, humka I

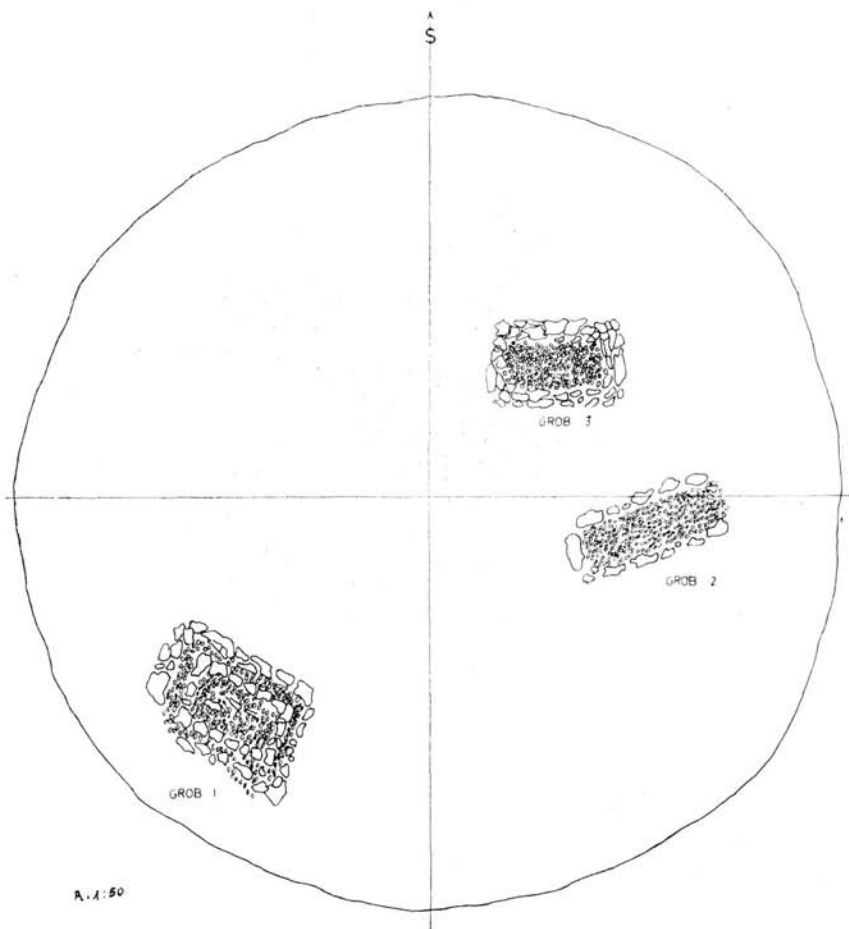
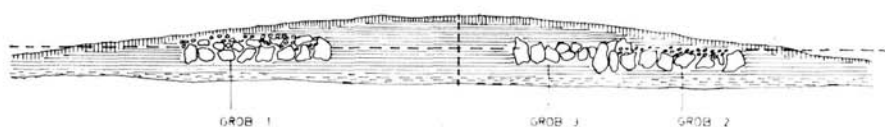
Plan V — Pađ'ne, Karavlaške kuće, humka IV

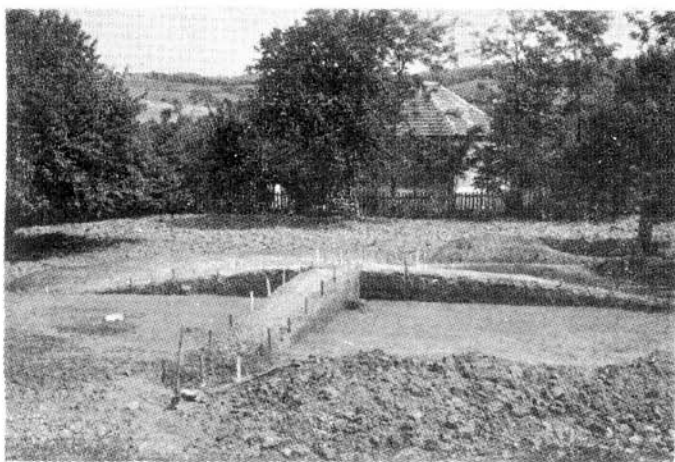
Padjine, Karavlaške kuće, humka IV, grob 1 i 2

Padjine, Karavlaške kuće, humka IV, grob 1.

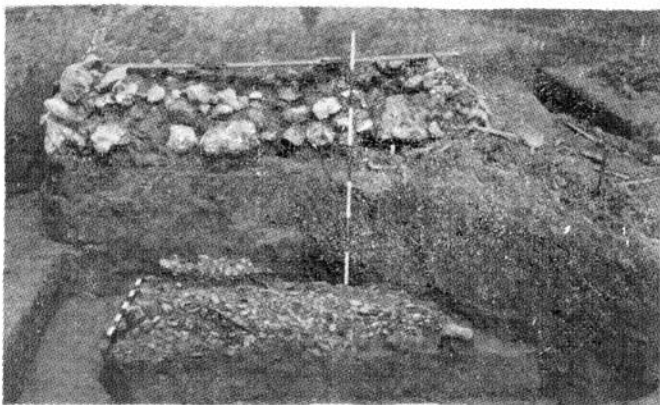
Plan, VI — Padine, Šundinovača, humka III

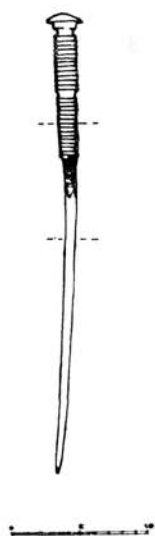
Ročević, Jezero humka I

Ročević, Jezero humka II

Ročević, Jezero humka II, grob 1 i 3

1

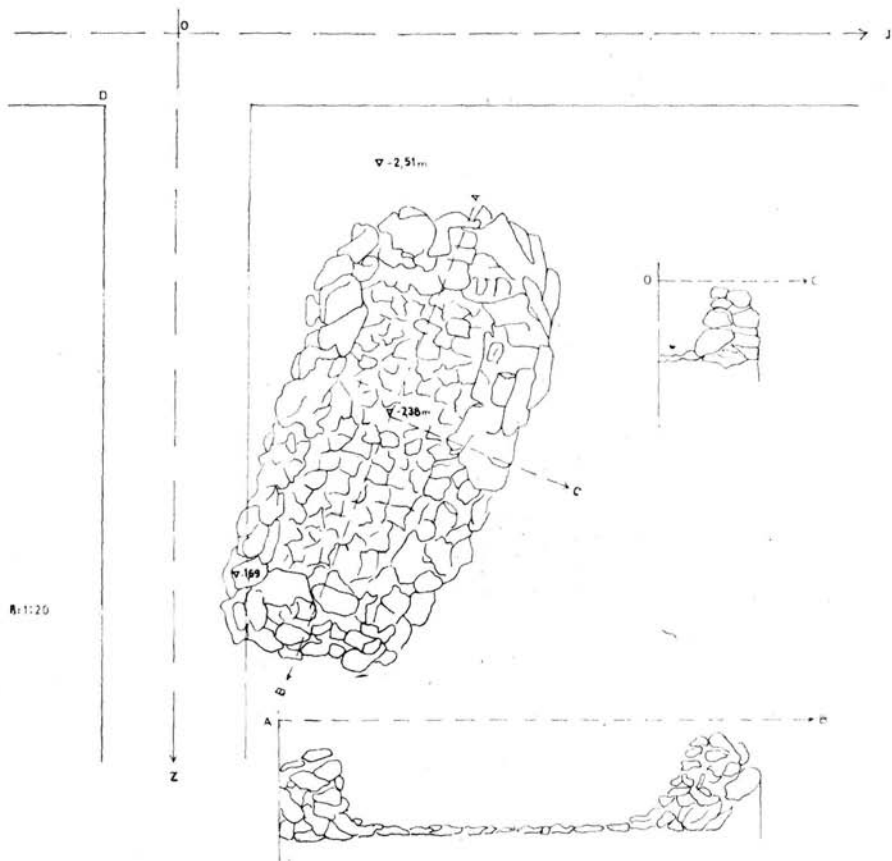
2

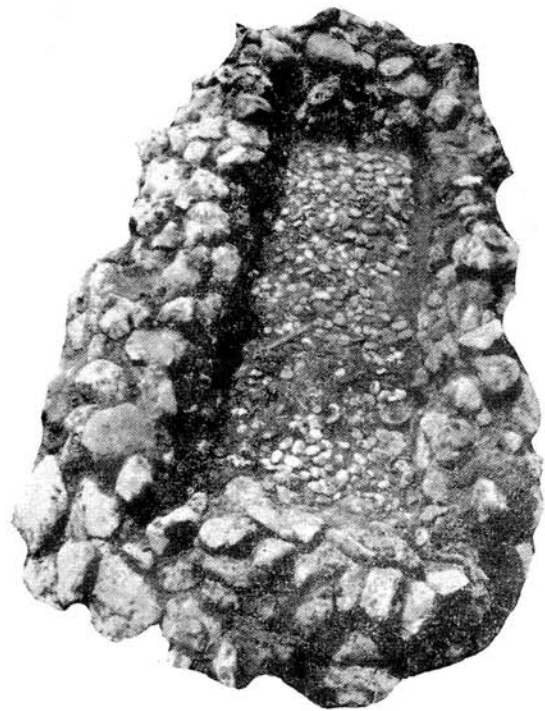
3

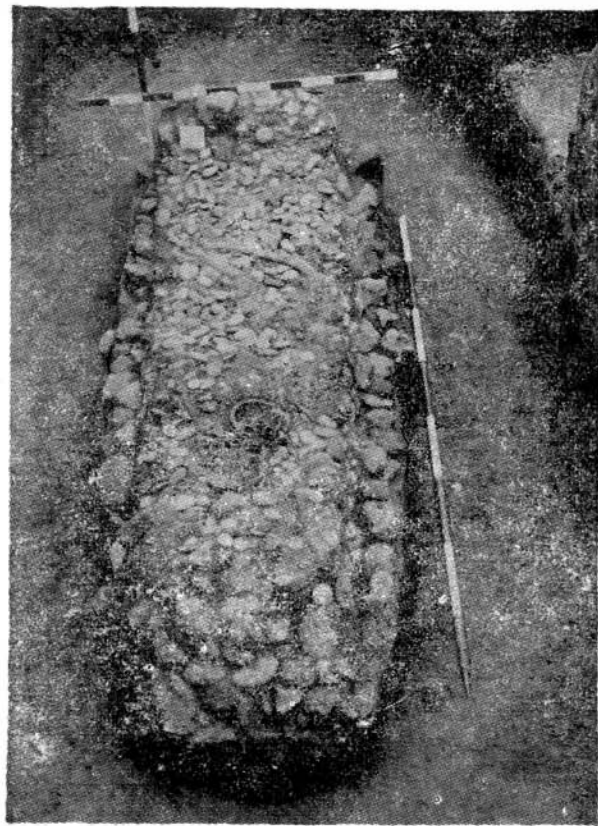
4

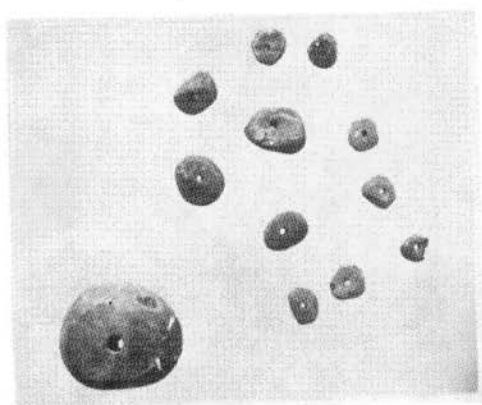
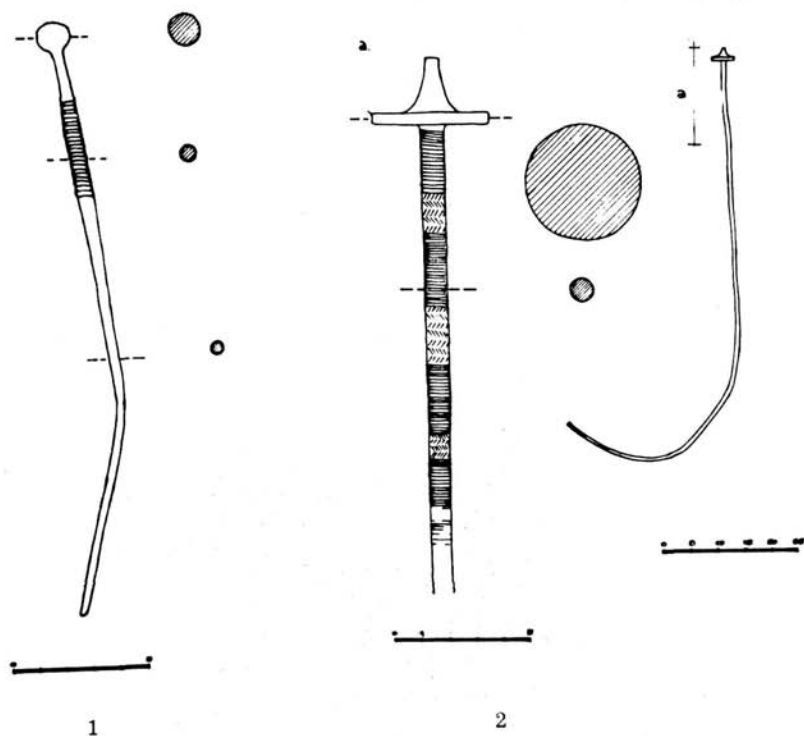
Plan, VIII — Ročević, Jezero, humka II, grob 2

Roćević, Jezero, humka II, grob 2

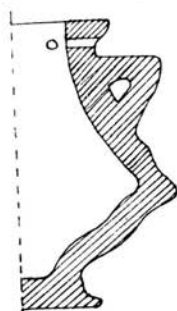

Roćević, Jezero, humka II, grob 4

1

2

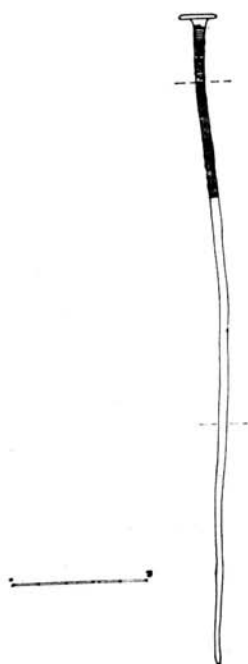

3

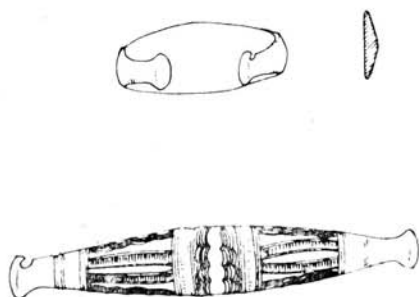

4

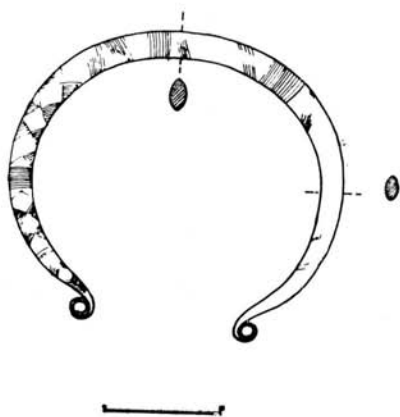
Tabla VII

1

2

3

4